

שם היחידה	ביקורת מצמיחה?
<p>כיתה ואופן למידה</p> <p>כיתות ו-ז. מצגת למורה להצגה במליאה ולעבודה בקבוצות קטנות.</p>	
<p>מטרות</p> <ul style="list-style-type: none"> • להבין שהתפתחות טבעית כרוכה בהתנסות ובלמידה מטעויות. • להבין את החשיבות של חוויית ההצלחה. • להבין את החשיבות של ביקורת בונה, ואת הדרכים להעבירה. • ללמוד על דמותו של חכם עֲנַתְבִּי, שעסק בסוגיות חברתיות בקהילה היהודית בסוריה. 	
<p>מיומנויות</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ שיפור היכולת לחוש ולהביע אמפתיה. ❖ למידה והתנסות בהעברת ביקורת בדרך שאינה פוגעת. ❖ מודעות להשפעה שיש למילים ולכוחן לטוב ולרע. ❖ השלכה מתוכן הסיפור לעולם העכשווי והפרטי. ❖ פיתוח חשיבה ביקורתית. 	
<p>משך היחידה</p> <p>1-2 שיעורים.</p>	
<p>שילוב ברצף ההוראה או עקב אירוע מזמן</p> <p>תוכנית לימודים לכיתות ו : פרשת השבוע ומדרשה. תוכנית לימודים לכיתות ז : התבגרות והתגברות. תוכניות לימודים לכיתות ו-ז :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ציר אורייני – הסיפור היהודי : אגדות, יומנים, ביוגרפיות – דמויות מופת, דרשה. • ציר מעגלי חיים וחברה – עצמאות אישית (בת/בר מצווה), התבגרות. 	

רקע למורה

הפעילות החינוכית במצגת זאת היא חלק ממיזם "חִפְיָמָא – סיפורים ורוח מחכמי המזרח", שמטרתו לאסוף ולהנגיש את הסיפורים ואת עולם הרוח של חכמי המזרח. המיזם שואף להפוך את הסיפורים של חכמי המזרח לחלק מהתרבות הישראלית, תוך הבנה שהחוכמה הטמונה בסיפורים רלוונטית לחיינו גם היום.

ביקורת

בני אדם נוהגים לבקר זה את זה. הצורך להעיר לאחרים ולבקר אותם הוא צורך טבעי העולה מעת לעת. לעיתים אנו מבקרים מישהו על כך שהתנהל לא נכון לדעתנו או על כך שעשה דבר מה בטעות או בדרך השונה מדרכנו.

השאלה אם להעביר ביקורת על התנהלות של אדם אחר עולה לעיתים קרובות, והתשובה אינה חד-משמעית. לעיתים הביקורת יכולה לסייע לאחר לשפר את התנהלותו ולעיתים היא מיותרת ואינה תורמת דבר. איש לא אוהב שמבקרים אותו, וביקורת, גם אם היא נאמרת ללא כוונת זדון, עלולה לפגוע מאוד. חשוב להבחין מתי כדאי להעיר ומתי לא (מעובד. מתוך אתר "בין הצלצולים", חלי ברק, 2010).

נוהגים להבחין בין ביקורת בונה או מצמיחה לבין ביקורת הורסת. ביקורת בונה היא חיובית. היא מתייחסת אל הבעיה, ומתמקדת בדרכים לשיפור המצב. מטרתה של הביקורת החיובית לשפר את המצב, מתוך אמונה שאפשר להשפיע ולשנותו לטובה, ומתוך כוונה ורצון כנים לשפר, לעזור ולגרום שאדם שמבקרים אותו לחשוב שוב.

לעומת זאת, ביקורת הורסת נובעת מהסתכלות שלילית על האדם שמבקרים אותו. היא יוצרת את הרושם שמי מעבירים עליו ביקורת עשה טעות מרה, והוא חייב לאמץ את הדרך של המבקרים. ביקורת כזאת אינה מציעה דרכי חשיבה אחרות אלא מתמקדת רק במתיחת ביקורת חריפה, ולכן גורמת לתחושות קשות של כישלון, אשמה, חוסר אונים וחוסר ערך עצמי.

פעילות זו מציעה ללומדים כלים שיסייעו להם להבחין מתי כדאי להעביר ביקורת ומתי מוטב להימנע מכך, ובמקרים שבהם הביקורת נחוצה – איך להעביר אותה באופן שיפחית מגננות אצל השומע, כדי שיהיה פתוח לשמוע את המסר שמבקשים להעביר לו.

הסיפור שלפנינו עוסק בסיטואציה מרגשת – עמידה מול קהל בעת נשיאת הדרשה בחגיגת בר-המצווה, מעמד שהוא גם טקס המסמל התבגרות. מה קורה כאשר משהו משתבש בזמן הדרשה? מה קורה כשאנחנו מדברים מול קהל ומישהו מתקן אותנו או מעיר לנו?

שניים מגיבורי הסיפור, חכם עִנְתָבִי והחכם הנוסף, מייצגים שתי נקודות מבט: החכם הנוסף האמין שמתפקידו להצביע על הטעויות, לתקן ולבקר. נראה שחשיבות התפקיד הייתה כל כך גדולה בעיניו עד שלא נתן את הדעת לנסיבות, ולנזק שעלול להיגרם לנער צעיר מביקורת הנאמרת בפומבי.

לעומת זאת, חכם ענתבי שם את הדגש על חוויית ההצלחה. הטעות עצמה פחות נחשבה בעיניו מחוויית ההצלחה של הנער. יש להניח שהוא האמין שביטחון עצמי ודימוי עצמי חיובי יסייעו לנער להצליח בעתיד, יותר משיועיל לו תיקון מיידי של טעויותיו. ייתכן שחכם ענתבי גם הביא בחשבון את האפשרות העומדת לו להעיר לנער אחר כך, באופן אישי.

ומי היה חכם ענתבי?

חכם אברהם ענתבי נולד בשנת 1765 בעיר חלב שבסוריה. הוא כיהן כרב ראשי וכאב בית הדין (השופט העליון של הקהילה היהודית) בעיר במשך 40 שנה, כתב חיבורים רבים והשיב על סוגיות חברתיות וכלכליות שהעסיקו את הקהילה בזמנו.

מהלך הלמידה

שקופית 1 – שקופית פתיחה (שם המצגת)

שקופית הפתיחה מציגה את נושא המפגש.

שקופית 2 – ההתרגשות בשיאה...

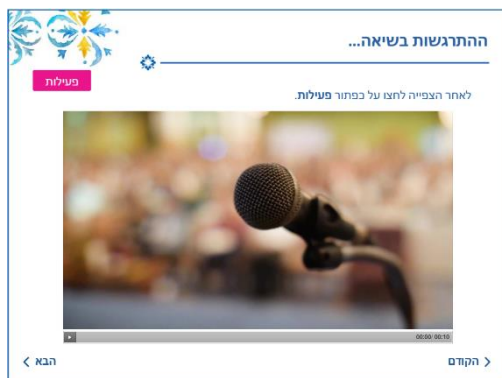
בשקופית זאת יצפו הלומדים בקטע וידאו קצרצר המתאר את נקודת המבט של מי שעומד להתחיל לדבר מול קהל.

צפו ושאלו:

האם עמדתם פעם לפני קהל, כשכולם מביטים בכם או מקשיבים לכם? איך הרגשתם?

שוחחו עם הלומדים ואפשרו להם לספר. עודדו אותם להיזכר ברגשות שחוו בעקבות אותו אירוע שבו עמדו

מול קהל, ולשתף בכך את חבריהם לכיתה. הזמינו אותם לבטא רגשות אלה באמצעות פעילות סימון רגשות.

שקופית 3 – תחילת הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

שקופית זו מציגה את תחילת הסיפור.

דונו עם הלומדים בשאלה המוצגת בשקופית.

הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

קראו את הסיפור:

הנער בר-המצווה עמד נרגש על במת בית הכנסת בעיר חלב שבסוריה. המתפללים והאורחים השתתקו, והנער החל לשאת את דרשת בר-המצווה שלו.

לפי דעתכם, איך הרגיש הנער? היזכר בדגשות שעורר בכם המעמד שזכרתם בו קודם.

הבא < הקודם >

שקופית 4 – המשך הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

המשיכו בקריאת הסיפור.

הלומדים מוזמנים לבחור בין כמה תשובות אפשריות לשאלה מדוע תיקן החכם את הנער, ויכולים להוסיף הסברים משלהם.

בקשו מהם להסביר את בחירתם.

הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

המשך הסיפור:

ואז, באמצע הדרשה, קם אחד מן החכמים, החל להתווכח עם הנער, לתקנו ולהסביר לו מדוע הוא טועה.

לפי דעתכם, מדוע תיקן החכם את הנער?

הוא חכם וזה התפקיד שלו, ללמד ולתחם מחובמתו.

הוא חשש שהתלמיד יטעה את הקהל.

הוא לא רצה שהנער יחשוב שכל מה שאמר - נכון.

אחר: _____

הבא < הקודם >

שקופית 5 – תגובת הנער

קראו את המשך הסיפור.

שאלו את הלומדים: איך לדעתכם הנער מרגיש עכשיו?

הלומדים יבחרו רגש המתאים לדעתם לאירוע.

עודדו אותם ולשתף ברגשות.

בלחיצה על "שאלות לדיון" תיפתח חלונית ובה הצעות נוספות לדיון בכיתה.

תגובת הנער

המשך הסיפור:

הנער המבלבל הביט בחכם והשתתק.

איך לדעתכם הנער מרגיש עכשיו?

מבוכה תהלהבות בושה שמחה גאווה

הכרת תודה מלובל כעס אכזבה אשמה

עצב חוסר ביטחון לחץ אחר: _____

הבא < הקודם >

שקופית 6 – נחשו את המשך הסיפור

נחשו את המשך הסיפור

מייד קם חכם אברהם ענתבי, שהיה ראש רבני סוריה...

השלמו את סוף הסיפור. כיצד לדעתכם הגיב חכם ענתבי?

הבא < > הקודם

קראו את המשך הסיפור.

בקטע זה מוזכר חכם אברהם ענתבי. בלחיצה על שמו יינתן מידע קצר עליו. תוכלו לספר עליו ללומדים.

בקשו מהלומדים להשלים את הסיפור: כיצד לדעתכם הגיב חכם ענתבי?

אפשר לבקש מהם לתת שתי אפשרויות להמשך

הסיפור – האופן שבו הם היו רוצים שהסיפור יסתיים,

והאופן שבו לדעתם יסתיים הסיפור.

שקופית 7 – המשך הסיפור

קראו את המשך הסיפור.

קטע זה של הסיפור חושף את תגובת הרב.

בקשו מהלומדים לשער איך הנער מרגיש עכשיו.

הלומדים יבחרו את הרגשות של הנער מתוך הרשימה

המוצעת, ויוכלו להוסיף רגשות שאינם מופיעים

בשקופית.

בלחיצה על "שאלות לדיון" תיפתח חלונית ובה הצעות

נוספות לדיון בכיתה.

המשך הסיפור

שאלות לדיון

חכם ענתבי עצר את החכם האחר בדבריו ואמר: "אתה כבר חכם. אם רק תיתן לנער ללבו, אולי יום אחד יהפוך גם הוא לחכם גדול."

שערו: איך הנער מרגיש עכשיו?

גאווה הקלה בושה שמחה ביטחון
הכרת תודה מבוכה כעס רגיעה
התלהבות עצב אחר:

הבא < > הקודם

שאלו: האם הופתעתם מתגובתו של חכם אברהם ענתבי?

האם תגובתו תואמת את מה שחשבתם שיקרה?

שקופית 8 – המשך הסיפור

הלומדים יבחרו בהסבר שעונה לדעתם על השאלה -

לפי דעתכם, למה התכוון חכם אברהם ענתבי כשאמר:

"אם רק תיתן לנער לדבר, אולי יום אחד יהפוך גם הוא לחכם גדול"?

שימו לב – כל אחת מהתשובות לגיטימית. בקשו

מהלומדים שבחרו תשובות שונות להסביר למה

התכוונו.

המשך הסיפור

לפי דעתכם, למה התכוון חכם אברהם ענתבי כשאמר: "אם רק תיתן לנער לדבר, אולי יום אחד יהפוך גם הוא לחכם גדול"?

ראויותו הראאונות חושב לרגיש האלוה כדי לנגד ביטחון להמשך הדרך.

כל אחד שונה - גם חכמים גדולים שמו ששיות בחוליות זרוב.

יש לתת לכל אדם את הזמן שלו.

החליץ לשיחה והחוקדות כרוך גם נטייה.

אחר:

הבא < > הקודם

שקופית 9 – הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

בשקופית זאת תוכלו לחזור ולקרוא את הסיפור בשלמותו.

הסיפור "זה הקטן גדול יהיה"

הסיפור לקוח מתוך "חפיקא - סיפורים ורוח מחכמי המזרח".

הנער בן-המצווה עמד ברגע על במת בית הכנסת בעיר תלב שבסוריה. המתפללים והאורחים השתתקו, והנער החל לשאת את דרשת בן-המצווה שלו.

ואו, באמצע הדרשה, קם אחד מן החכמים, החל להחזיח עם הנער, לתקו ולהסביר לו מדוע הוא שועה.

הנער המבולבל הביט בחכם והשתתק.

מייד קם חכם אברהם ענתבי, שהיה ראש רבני סוריה. החכם ענתבי עצר את החכם האחר בדבריו ואמר: "אתה כבר חכם. אם רק תיתן לנער לדבר, אולי יום אחד יהפוך גם הוא לחכם גדא."

הבא <

> הקודם

שקופית 10 – אחרית הדבר

בקשו מהלומדים לשער מה קרה בסופו של דבר – האם הנער המשיך בנשיאת הדרשה או השתתק לגמרי?

בקשו מהם לשער איך הרגיש הנער, האם היה מרוצה מההתערבות של הרב?

שאלו: האם לדעתכם החכם האחר שיפר את דרכו בעקבות הערתו של חכם ענתבי?

אחרית הדבר

נסו לשער: מה קרה בסופו של דבר? האם הנער המשיך בדרשה או השתתק לגמרי? האם החכם האחר שיפר את דרכו?

המציאו סוף לסיפור.

הבא <

> הקודם

שקופית 11 – האם ביקורת מצמיחה אותנו?

בשקופית זאת קטע קצר המשלב בין חלק מעלילת הסיפור לבין מידע כללי על טקסי בר-מצווה ובת-מצווה.

הלומדים יחוו את דעתם בשאלת סקר - האם כדאי להעביר ביקורת כדי שאנשים ילמדו מטעויות?

שימו לב – כל אחת מהתשובות לגיטימית. בחרו נציגים שינמקו את בחירתם באחת התשובות.

האם ביקורת מצמיחה אותנו?

טקסי בר-מצווה ובת-מצווה הם טקסי מעבר משלם הילדות לעולם הבגרות.

כל טקס כזה מלווה במשמד חגיגי עבור הנער או הנערה, וברגשת ההצלחה שתלויה איתם בטקס חגיגי מאוד ויכולה להיות לה השפעה של ממש על חייהם.

בסיפור שלפניו הנער נתקל בביקורת במהלך המשמד החגיגי החשוב הזה. הביקורת השתתקה אותו, ולרגע נותר חסר מילים.

לפי דעתכם, האם כדאי להעביר ביקורת, כדי שאנשים ילמדו מטעויות?

כן, אנשים צריכים ללמוד להתמודד עם ביקורת, גם אם היא נאמרת בפומבי.

ביקורת אף פעם לא ממש עוזרת.

ביקורת היא פעולה חשונה, אבל צריך להיזהר שלא לנעוץ ולא לנייט.

הבא <

> הקודם

שקופית 12 – לבקר את המבקר?

בשקופית זו – סיכום קצר של הפעילות.

בלחיצה על "פעילות" תיפתח חלונית ובה הצעה נוספת לדיון בכיתה:

תלמיד, תלמידה או קבוצה ייצגו את נקודת המבט של חכם ענתבי, ואחרים ייצגו את נקודת המבט של החכם שביקר את הנער. כל צד ינסה לשכנע את הצד השני באמצעות טיעונים.

לבקר את המבקר?

כחם ענתבי למד אותנו שלעיתים אפשר לוותר על ביקורת בפני קהל, ולקוד כדי שמי שטעה יחווה הצלחה ויורצה להמשיך ללמוד.

כחם ענתבי הגן על הנער בן-המצווה מפני הביקורת של החכם האחר, אך במעשה זה הוא עצמו העביר ביקורת על עמיתו ועשה זאת בפני קהל גדול.

מה דעתכם על כך? מה ההבדל בין הביקורת של חכם ענתבי על החכם האחר לבין הביקורת שספג הנער?

הבא < > הקודם

שקופית 14 – סיכום

שקופית זאת עוסקת בביקורת שמסייעת ובביקורת בונה.

בקשו מהלומדים לספר על מקרים שבהם ביקורת סייעה להם להצליח, וגם למקרים שבהם ביקורת מנעה מהם הצלחה. אפשר גם להביא מקרים שאינם חד משמעיים – שבהם הביקורת עזרה וגם הפריעה בעת ובעונה אחת.

סיכום

הביאו דוגמאות למקרים שבהם ביקורת סייעה לכם להצליח, ואם יש - גם למקרים שבהם ביקורת מנעה מכם הצלחה.

הביאו 4-5 הצעות כיצד להעביר ביקורת בונה.

להתחלה < > הקודם

בלחיצה על "עוד הצעות" תיפתח חלונית ובה רעיונות נוספים ודרכים להעביר ביקורת בצורה בונה וחיובית.